

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису
УДК 911.3

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Галузь знань: Природничі науки
Спеціальність: Науки про Землю
Освітня програма: Географія
Спеціалізація: Управління розвитком регіону

Дипломна робота
Студента 5-го курсу
ОР «Бакалавр»
Лубчука Дмитра Олеговича

Науковий керівник
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної
та соціальної географії
Хвесик Юлія Михайлівна

Київ — 2021

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	5
1.1. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону	5
1.2. Формування інвестиційного потенціалу регіону за структурно-видовим підходом	11
1.3. Обґрунтування сутності економічної категорії «депресивний регіон»	12
Розділ 2. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	16
2.1. Аналіз сучасного регіонального розвитку в Україні	16
2.2. Аналіз інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці регіонів	20
Розділ 3. ВІДНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	24
3.1. Іноземний досвід щодо державної підтримки депресивних регіонів	24
3.2. Розробка та реалізація програм подолання репресивності	28
Розділ 4. ВПЛИВ COVID-19 НА ЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ РЕГІОНІВ	32
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Після оголошення незалежності на території України між регіонами виникли чималі диспропорції в соціальному та економічному розвитку, в результаті суб'єктивних та об'єктивних причин, які за всі роки незалежності не зникли, а в поодиноких випадках навпаки ще більш посилились. Не симетричний розвиток регіонів гальмує розвиток не лише окремого регіону, але й всієї держави, загрожує соціальними і економічними кризами, породжує антинаціональні настрої в деяких колах громадянства, загрожує збереженню унітарності та єдності України, заважає вирішувати економічні стратегічні завдання української економіки – підняття конкурентоспроможності економіки нашої держави на світовому ринку, виведення економіки України на один рівень з головними економіками світу й успішне інтегрування України в економічну спільноту світу та забезпечення одних європейських стандартів життєвого рівня населення по всій території України. Важливо зазначити, що проблемами соціально-економічного розвитку регіонів і пошук шляхів послаблення міжрегіональних диспропорцій та ініціювання економічних процесів на регіональному рівні займається весь ряд українських науковців та наукових колективів - за останні роки збільшилась увага до саме цієї проблеми з боку керівництва регіональних та державних органів влади. Прийнято та розроблено ряд нормативно правових документів де описано коло головних проблем регіональної політики, що потребують скорішого вирішення.

Проблемами інвестиційних та соціально-економічних процесів на регіональному рівні займається ряд головних українських вчених економістів: М.О. Барановський, І.М. Вахович, О.Б. Ватченко, О.М. Іванова, І.П. Мірошніченко, В.Р. Ткачук, О.В. Федчук, І.В. Ярошенко та інші. В більшості їх дослідженнях наголошується увага на аналізі та оцінці інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та залученню інвестицій в окремих регіонах або галузі в той час, як ці оцінки не враховують часові та просторові чинники соціально-економічних процесів, які протікають в

економічному середовищі регіонів, не враховується взаємний вплив міжрегіональних взаємозв'язків та можливості міжрегіонального кооперування, недооцінка впливу цих факторів веде до значних викривлень та суб'єктивних висновків щодо привабливості в оцінці інвестиційного клімату регіону або розміщенні інвестиційного проекту.

Мета дослідження – дослідити інноваційний потенціал депресивних територій.

Виходячи з вищевикладеного, для подальшої розробки теоретичних положень комплексної оцінки інвестиційного потенціалу регіонів та розробки і впровадження інвестиційних стратегій на регіональному рівні, які б забезпечили оптимально ефективне використання інвестиційних ресурсів необхідно вирішити наступні завдання:

- вивчити теоретично-методичні аспекти інноваційного потенціалу регіону;
- проаналізувати сучасний регіональний розвиток в Україні;
- провести аналіз інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці регіонів;
- розробити заходи відновлення інвестиційного потенціалу депресивних регіонів України.

Об'єктом дослідження є інвестиційний потенціал депресивних територій України.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти інвестиційного потенціалу депресивних територій.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Серед загальнонаукових слід виділити: діалектичний, структурно-функціональний та економіко-математичні методи. Спеціальні методи дослідження даної проблеми, зокрема, включають: наукової абстракції; аналіз та синтез; поєднання історичного та логічного підходів, статистичні методи.

Розділ 1.

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону

Термін "потенціал" походить від латинського слова "potential", що в перекладі означає "сила", "міць". У радянській енциклопедії тлумачення потенціалу представлено як "запаси, джерела, кошти, які є в наявності та які можуть бути приведені в дію, мобілізовані, використані для досягнення деяких цілей, досягнення плану; рішення будь - якої (необхідної) задачі; можливості окремої людини, суспільства, держави у якійсь галузі". В великому економічному словнику за редакцією А.Н. Азріліяна термін "потенціал" тлумачиться як комплекс фактичних засобів, можливостей у деякій області [19,с.26]. Таким чином, навіть в етимологічній змісті поняття "потенціал" є безліч розбіжностей.

Розглядаючи проблему інвестиційного потенціалу, інвестиційних ресурсів, слід спочатку визначити сутність терміну "інвестиції". Ця категорія походить від латинського слова "invest", "investio", що означає "вкладати". Автори тлумачать інвестиції як довгостроковий вклад капіталу в будь-які сфери та галузі інфраструктури, економіки, державних програм, охорону навколишнього середовища як в нашій країні, так й за її межами для розвитку соціальної сфери, виробництва, підприємства, а також для одержання прибутку [19, с. 27]. Таким чином інвестиції розглядають як довгострокові вкладення капіталу в галузі економіки.

У загальному, категорію "інвестиційний потенціал" за основними компонентами розглянемо як комплексну взаємодію декількох термінів "інвестиції" та "потенціал" (рис. 1.1). З даних рис. 1.1 видно, що потенціал – це комплекс фактичних механізмів, можливостей та сили, що взаємодіють одна з

одною для досягнення поставлених цілей. Категорія "інвестиційний потенціал" відображає ступінь можливості вкладення коштів у активи довгострокового використання, включаючи вкладення в цінні папери (фінансові інвестиції) з метою отримання прибутку або економічних результатів.

Рис. 1.1. Концептуалізація терміну "інвестиційний потенціал" [26]

При цьому необхідно відзначити, що деякі російські економісти під терміном «інвестиційним потенціалом» розуміють інвестиційну ємкість (місткість) регіону, що "складається як сума об'єктивних передумов для інвестицій, що залежить як від наявності та різноманітності сфер та об'єктів інвестування, так і від їх економічного "здоров'я" [19, с. 27].

Слід наголосити, що активність інвестиційного процесу на мезорівні проявляється через рівень використання інвестиційного потенціалу території, що означає запас його міцності та сили у всіх проявах, необхідних для здійснення інвестиційних процесів і досягнення бажаних результатів у найближчий час.

На даний час у літературних працях поки не сформовано стандартного поняття інвестиційного потенціалу. Великі вчені, як Бурковський В.В., Каламбет С.В. вважають, що інвестиційний потенціал – це "міра розходження між реальними інвестиціями та валовими заощадженнями" [19, с. 28]. Таке припущення показує існування сталого відновлюваного процесу виробництва й розвиток на основі виробничих відносин та продуктивних сил. При умові

зростання заощаджень і зменшенні реальних інвестицій зростає розрив між валовими заощадженнями (надалі ВЗ) і реальними інвестиціями (надалі РІ), а чим більша ця диспропорція між ними, тим менше застосовується інвестиційний потенціал (надалі ІП).

До іншої групи вчених можна віднести Ф.С. Тумусова, Д.М. Стеченка, Н.О.Титаренко, А.М. Поручника, Р.А. Кармова, П.І. Мірошніченка. Вони розглядають ІП через інвестиційні ресурси. Таким чином, Ф.С. Тумусова, розтлумачивши суть інвестиційного потенціалу як економічної категорії, пояснює його як "комплекс інвестиційних потенційних ресурсів, що складають частину накопиченого капіталу, яка показана на інвестиційному ринку як потенційний інвестиційний попит, а також може перетворитися в реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення матеріальних, фінансових та інтелектуальних потреб відтворення капіталу" [16, с. 103].

Визначення Стеченка Д.М. дуже подібне до визначення попереднього автора. Єдина відмінність у тому, що "це сукупність ресурсів, віднесених до інвестиційних за критерієм ймовірного вкладання їх в статутний капітал підприємства" [19, с. 28]. В результаті цього забезпечується відтворення у всіх можливих його формах, що забезпечує розвиток як в межах кожного окремого підприємства, а також і між громадянами.

Отже, тлумачення терміна "інвестиційний потенціал", зарекомендовані Стеченко Д.М. та Тумусовим Ф.С., досить схожі і не достатньо різняться між собою. Головним недоліком підходу цих авторів є те, що визначення "інвестиційний потенціал" ототожнюється з поняттям "інвестиційний попит", а це показує тільки потребу в інвестиціях. Саме такий підхід не досить вірний, адже не зважає на величину пропозицій умов, можливостей інвестування, інвестиційних ресурсів, а це означає, що пропозиція інвестиційних потенційних ресурсів певного регіону перевищує попит (в зв'язку з досить високою ціною довгострокових позик чи деяких комплексних ознак та умов, що показують співвідношення пропозиції та попиту на послуги та товари, то, за тлумаченням автора, вони видаляються з інвестиційного потенціалу.

Титаренко Н.О. та Поручник А.М. вважають, що інвестиційний потенціал показується "присутністю видатків для валових внутрішніх інвестицій, що через певний проміжок часу матеріалізуються в нових створених факторах громадського виробництва та громадській інфраструктурі" [19, с. 28]. Отже, це поняття є більш вузьким, ніж попереднє, тому що охоплює лише реальні видатки для інвестування і не пророкує зростання інвестиційних ресурсів за допомогою інвестиційного потенціалу, отже зустрічних інвестиційних можливостей.

У визначенні інвестиційного потенціалу Кармов Р.А. пов'язує його із власними ресурсами, що забезпечують досягнення очікуваного соціально-економічного ефекту, стверджуючи, що це "сукупність власних ресурсів, призначених для нагромадження, які дозволять досягти очікуваного результату при їх використанні". Мірошніченко П.І. визначає, що інвестиційний потенціал регіону за економічним змістом розглядається як "сукупність інвестиційних ресурсів суб'єктів господарської діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарської і соціальної сфери життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного підвищення", себто він проводить порівняння між інвестиційними ресурсами, що забезпечують стійке економічне зростання регіону і його інвестиційним потенціалом.

Інвестиційний потенціал регіону необхідно розглядати не як стандартну формулу суми інвестиційних ресурсів з додаванням можливостей їх використання, а як особливу комбінацію ресурсів, що і підтверджує своїм визначенням Бандури А.В., Шахманов Ф.И. "певним чином упорядкована сукупність інвестиційних ресурсів за допомогою яких досягається ефект сукупності при їх використанні" [19, с. 28].

Включення інвестиційних можливостей в структуру досліджуваного поняття можна аргументувати працями Загородного А.Г., Ткачука В.Р., Коуза Р., які у визначення інвестиційного потенціалу включають "сукупність необхідних можливостей країни (регіону, підприємства)", "максимальні можливості регіону", "сукупну можливість галузевих не постійних ресурсів",

тобто властивість інвестиційної системи, що проявляється в її здатності реалізувати можливості, закладені в інвестиційних ресурсах.

Друга група вчених, а саме Єлейко Я.І., Єлейко О.І., Раєвський К.Є., прийшли до думки, що "інвестиційний потенціал певного регіону – комплекс соціальних і природно-об'єктивних, а також економічних, географічних властивостей заданого регіону, які важливіші для використання інвестицій в головний капітал" [19, с. 29].

На відміну від цих авторів, Назарова М.Г. вважає, що "інвестиційний потенціал – це можливість накопичення засобів виробництва, здійснити витрати на виробництво, а також збільшення запасів капіталу на підприємстві, у галузі, у комплексі галузей або економіці в цілому. У даному понятті показана величина ймовірних затрат на виробництво, збільшення засобів виробництва та зростання запасів капіталу. За наявності інвестиційного потенціалу потенційний інвестор прагнучиме вкласти свій капітал у виробництво, що збільшить масу додаткової вартості капіталу. Додаткова ваартість, що виникає в процесі кругообороту і обороту капіталу, застосовується вкладниками по-різному: одна з частин надходить на задоволення особистих потреб, перетворюючись в форму доходу, в свою чергу інша використовується на збільшення елементів результативного капіталу, яка слугує джерелом накопичення капіталу, збільшеного суспільного відтворення.

Г.Я. Киперман дав таке поняття інвестиційному потенціалу – це "комплекс засобів і умов, необхідних для фінансування простого і розширеного відтворення у виробничій та невиробничій сферах" [19, с. 29].

Визначення інвестиційного потенціалу, запропоноване В.В. Бочаровим, базується на насиченості території факторами виробництва, а саме: він стверджує, що "кількісний показник, що враховує основні макроекономічні ознаки, насиченість регіону чинниками виробництва (природними ресурсами, основними фондами, робочою силою, інфраструктурою тощо), витратний попит суспільства та інші показники".

Іванов С.В. удосконалив і конкретизував широке поняття інвестиційного потенціалу. Він вважає, що "це сукупність ресурсів, факторів і умов для вкладень". Таким чином поняття відтворює величину нематеріальних, а також матеріальних, фінансових та інших інвестиційних ресурсів, що використовуються для відновлення та розвитку суб'єктів економічної діяльності на певній території регіону в умовах інвестування, що існують у регіоні.

На основі аналізу приведених визначень інвестиційного потенціалу регіону можна стверджувати, що його характеризують:

– кількість накопичених в економіці інвестиційних ресурсів, що за деяких умов трансформуються в інвестиції, що означає кількість ресурсів, які служать основою інвестування;

– комплекс умов, важливих для залучення цих ресурсів у процес вкладень, і є головним чинником рівня використання інвестиційного потенціалу (рис. 1.2).

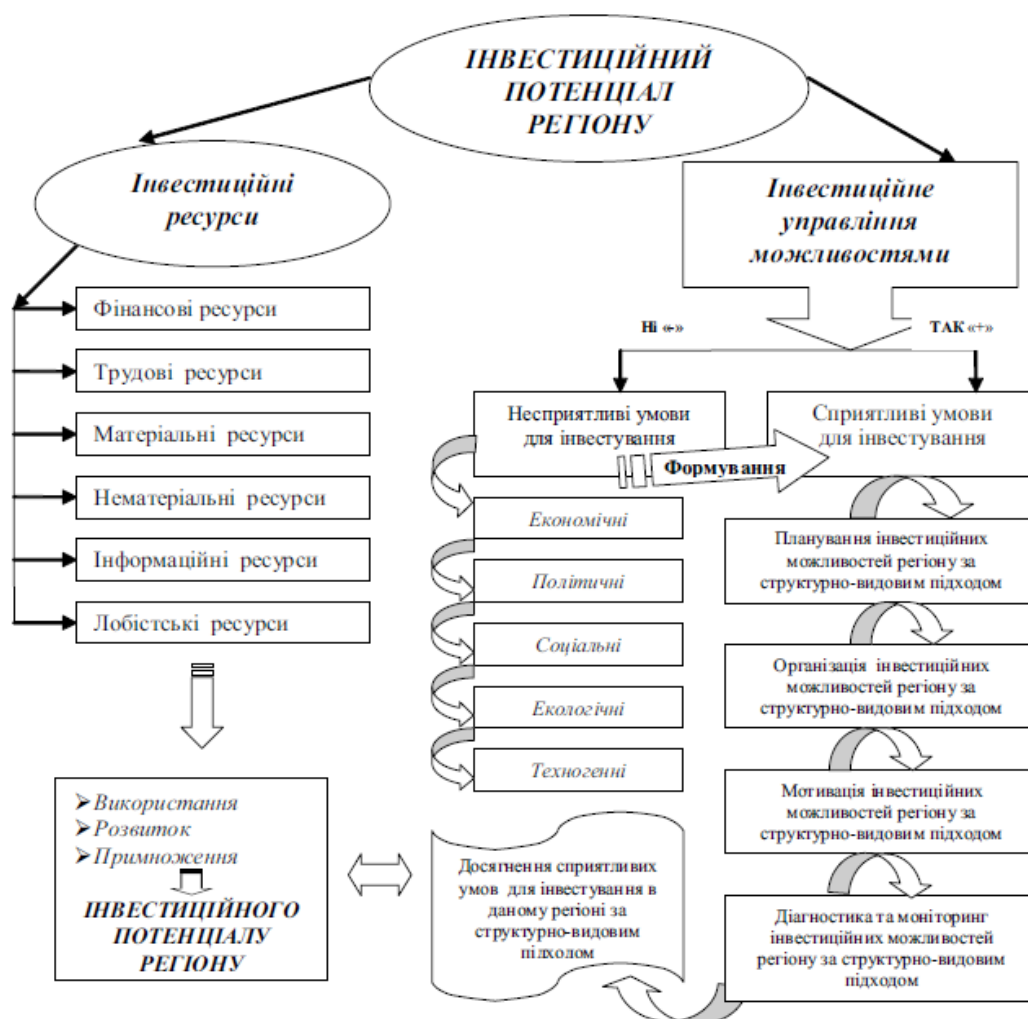

Рис. 1.2. Формування інвестиційного потенціалу регіону за структурно-видовим підходом

З рис. 1.2. видно, що інвестиційний потенціал регіону формують інвестиційні ресурси та інвестиційні можливості. Останні не виділяються ефективністю, отже не гарантують використання інвестиційних ресурсів, тому виникає необхідність ними управляти. Управління має здійснюватися на основі системи методів і способів. Застосування управління інвестиційними можливостями має зумовлюватися тим, що це є дієвим інструментом планування та прогнозування територіальних та галузевих інтересів.

До основних функцій регіонального керування інвестиційними перспективами рекомендовано пов'язувати з врахуванням структурно-видового підходу (рис. 1.2):

– Планування інвестиційних перспектив – дана функція керування на рівні регіонів зводиться у вдосконаленні стратегії соціального та економічного розвитку регіону, на основі якої формуються програми інвестиційного розвитку регіону, а також дещо інші значимі програми, що скеровані на збільшення інвестиційного потенціалу.

– Створення інвестиційних перспектив заключається в утворенні деякого інвестиційного процесу та важливих організаційних структур керування ним на засадах створення нових або покращення вже існуючих можливостей.

– Мотивування інвестиційних перспектив регіону являє собою процес стимулювання до дій представників регіональної влади через розробку сукупних мотивів, які спонукають суб'єкт регіонального управління діяти в інтересах інвестиційного регіонального розвитку. Інвестиційний розвиток передбачає спрямоване вкладення капіталу в різні галузі економіки та соціально-економічні програми для забезпечення та покращення якості життя шляхом сталого економічного зростання за рахунок одержання прибутків як у межах регіону, так і в масштабі всієї країни.

— Діагностика та моніторинг як прояви функції контролю інвестиційних перспектив певного регіону мають реалізовуватись з ціллю досягнення поставлених завдань і подолання проблемних ситуацій, що вимагають вирішення. Спостереження допомагає контролювати за зміною реалізації та формулювання ефективності та результативності нових можливостей та подальше корегування їх.

Під діагностикою розуміють оцінку існуючих потенційних можливостей певної території, сфери, організації, а під спостереженням — комунікаційне задоволення процесу спрямованого моніторингу за об'єктами нової розробленої системи в часі та просторі, що означає що спостереження є результативним інструментом для прийняття керівних рішень.

Таким чином, формування та використання інвестиційного потенціалу регіону доцільно проводити через його управлінські функції та зважаючи на існуючу структуру економіки певного регіону в перерізі типів промислової та економічної діяльності. Тобто інвестиційний потенціал – це здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах.

1.3. Обґрунтування сутності економічної категорії «депресивний регіон»

В Україні термін «депресивні регіони» як категорія наукового пошуку та об'єкт регіональної політики, набув поширення лише в середині 90-х рр. ХХ ст. Наукові дискусії, що останнім часом точаться довкола проблематики депресивності регіонів, засвідчили різноманітні точки зору, пов'язані, насамперед, із різним тлумаченням її основних термінів і понять. У зв'язку з цим ще не вироблено однозначного трактування даної категорії, а дане поняття потребує подальших наукових уточнень і корегувань [3, с. 196].

Ще на початку ХVІІІ ст. класики економічної теорії трактували депресію як завершальний етап кризових явищ, що характеризується «пригніченим»

станом виробництва та високим рівнем безробіття. Депресія обов'язково передбачає наявність попередніх («криза») і наступних («реcesія», «бум») фаз економічного циклу [2, с. 33].

Таким чином, територія може визнаватися депресивною, якщо в попередніх періодах рівень економічного розвитку в результаті зміни ринкової кон'юнктури був частково чи повністю втрачений.

Однак у європейській практиці з 30-х років ХХ ст. науковою категорією дослідження стає поняття «депресивна територія». Також використовують «відстала територія», «слаборозвинена територія», «кризовий регіон», «інфарктний регіон». Чітких розмежувань між даними термінами немає, адже одні дослідники стверджують що це схожі слова, інші в пошуках відмінностей між ними та пропонують свої тлумачення цих понять.

Зокрема, в зарубіжній регіоналістиці поняття «депресивний регіон» вперше застосовано у 1929 році, під час великої економічної кризи у Великобританії. При цьому, депресивними вважалися райони з найвищим рівнем безробіття.

В Німеччині, поряд з терміном «депресивний регіон» почали застосовувати термін «район бід», а у 1964 році з'явилося таке поняття, як «проблемний район». Пізніше – «економічно відсталий регіон», «кризовий регіон». Кожний з цих термінів мав додаткове смислове навантаження [2, с. 32].

Варто відмітити, що у зарубіжній науковій літературі, вживається термін «distressed areas», що перекладається як «території в занепаді». Ці регіони, як вважають експерти, зазнають невдач від таких негараздів як старі, малопридатні для використання житлові фонди та інфраструктура, занедбані індустриальні майданчики, екологічні проблеми (старіння населення, бідність, низькі стандарти стану здоров'я) [9, с. 197].

Зазначимо, що у європейській регіоналістиці загальноприйнятим та вживаним є поняття «проблемний регіон». Це регіон, який не в змозі самостійно вирішувати свої економічні, соціальні, демографічні проблеми (спад промислового і сільськогосподарського виробництва, високий рівень кількості

населення, що перебуває за межею бідності, безробіття), реалізувати свій потенціал, та потребують підтримки з боку держави.

Тому у 90-х роках ХХ ст. вітчизняні дослідники розглядали стан усієї національної економіки як депресивний, за винятком окремих локальних економічно-розвинутих точок – найважливіших центрів соціально-економічного розвитку (індустріальних центрів, великих міст, окремих промислових центрів) [9, с. 198].

У законі України [12] «Про стимулювання розвитку регіонів» зазначається, що депресивна територія – це регіон чи якась його частина, міра розвитку якого (якої) за ознаками, сформульованими цим законом, є самим низьким серед регіонів такого ж виду. У статті 9 цього документа розписано, що депресивними можуть бути регіони, промислові, сільськогосподарські райони, а також міста обласного підпорядкування.

Відмітимо, що депресивність регіону в першу чергу є категорією соціальною, адже економіка виступає обслуговуючим фактором для людини. Регіону присвоюється статус депресивної з ціллю створення економічних, правових та організаційних основ для застосування державними органами та органами місцевого самоврядування певних заходів для заохочення розвитку таких регіонів [12].

Депресивною або слаборозвиненою є територія, соціально-економічні показники якої є нижчими за середні показники по країні. Такими показниками виступають: швидкість занепаду виробництва у обчисленні на мешканця, рівень безробіття, середньомісячні доходи працюючих, задоволення населення соціальними послугами, рівень асигнування місцевого бюджету даного регіону.

Так, на сучасному етапі господарювання поняття «депресивний регіон» показано в різних значеннях. Наслідок аналізу наукових підходів до трактування сутності економічної категорії систематизовано нижче (додаток А). Дослідження історичного розвитку наукових підходів до обґрунтування сутності «депресивний регіон» показало, що нині відсутнє єдине визначення

даної категорії, оскільки кожен з науковців розглядає певний важливий аспект даного питання, а їх узагальнення формує сучасне бачення економічної суті поняття, поглиблені розробки яких тривають.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сформулювати вимоги до визначення поняття депресивний регіон, тобто: категорія повинна пов'язуватися з рівнем регіонального управління, характеризувати глибинні причини депресії, відокремлювати внутрішні і зовнішні чинники регіональної депресії та відображати системний ефект регіональної депресії як явища.

Узагальнення підходів дало можливість виділити ознаки депресивних регіонів: скорочення або призупинення зростання обсягів валового регіонального виробу, відсутність поглибленого відновлення ресурсів, досить високий ступінь незайнятості, низький рівень забезпечення коштами суспільства, інвестиційної зацікавленості регіонів та зниження конкурентоспроможності.

Тому, під депресивним регіоном будемо розглядати регіон, який не може без державної підтримки подолати внутрішні проблеми розвитку. Вважаємо, що в умовах економічної та фінансової криз під названі критерії підпадають практично всі регіони України, в яких темпи спаду виробництва, погіршення рівня життя, екології, безробіття, вищі за середні показники по країні. Ступінь же такого перевищення (ступінь депресивності) є показником гостроти проблеми і визначає пріоритет її вирішення.

В умовах, коли регіони набувають ознак депресивності, на державному рівні варто переходити до активної регіональної політики, яка є першочерговим завданням для центральних і регіональних органів влади, що буде реалізовуватись у виданні указів і постанов про основи державної регіональної політики, розробленні прогнозів і програм соціально-економічного розвитку регіонів, законодавства про місцеве самоврядування, питання щодо самодостатності місцевих бюджетів, структурного вирівнювання регіональних економік, забезпечення соціальних гарантій населення та спробах реалізації власне регіональних концепцій ринкових реформ.

Розділ 2.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного регіонального розвитку в Україні

Сучасний розвиток регіонів як відносно самостійних об'єктів схильний до впливу різних зовнішніх і внутрішніх чинників. Дуже поширеною є ситуація, коли виокремлення впливу таких чинників не можливе через велику кількість обставин (як об'єктивних, так і суб'єктивних). Проте наявність можливої обґрунтованої оцінки досягнутого рівня економічного розвитку регіонів досить важлива і необхідна. У такому разі реальним інструментом отримання цієї оцінки стає часове та просторове позиціонування певної території за обраними завчасно показниками. Воно дозволяє виокремити зі всієї сукупності обраних для вивчення об'єктів групу керівників, головних по відношенню до інших та виступають своєрідним "локомотивом", і групу аутсайдерів, що зберігають по відношенню до інших значиму відстань та не спроможні в зв'язку з деякими чинниками змінити свій статус-кво [19, с. 102].

Позиціонування регіонів може здійснюватися на основі використання заздалегідь встановленого деякого набору питомих показників, найбільшою мірою забезпечать відповідну оцінку. Вибір питомих показників як порівняльної бази обумовлений тим, що всі регіони України відрізняються один від одного не лише своїми розмірами, але і чисельністю населення, яке проживає на їх території. Використання важливих результатів дозволяє прибрати ці важливі чинники при формулюванні об'єктивної оцінки ймовірного ступеню економічного розвитку певних територій [30].

Серед основних питомих показників, що характеризують рівень економічного розвитку регіонів, можна виділити такі:

- валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення;
- об'єм проданої виробничої продукції на душу населення;

— об'єм виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення;

— об'єм виконаних будівельних робіт на душу населення;

— індекс споживчої вартості, у відсотках до попереднього періоду.

У додатку Б наведено дані, що показують зміни ВРП у перерахунку на душу населення за 2012—2016 рр.

У додатку Д наведені економічні дані розвитку регіонів з урахуванням ВРП на одну особу 2012—2016 р.

За аналізований період часу кількість областей, де рівень ВРП у розрахунку на душу населення перевищував проміжну його величину по всій нашій країні, залишався невеликим – 4–5. Серед таких регіонів: Дніпропетровська, Донецька (до 2014 р.), Запорізька (з 2014 р.), Київська, Полтавська та Харківська (з 2016 р.). Кількість регіонів, де цей показник не перевищував середньої його величини по країні, перевищує – 20 областей. При цьому найбільший інтервал у міжрегіональній різниці за характерним показником збільшився з 3,07 (2003 р.) до 5,69 рази (2016 р.).

Областями-лідерами за показником середньодушового ВРП є: Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Полтавська, Харківська. Области, що відстають за даним питомим показником – Закарпатська, Луганська, Тернопільська і Чернівецька, які стійко посідали останні або передостанні місця в умовному ранжуванні. У цій групі відсутня стабільність: найчастіше останні місця посідали Луганська (з 2014 р.) і Чернівецька області, а Закарпатська (з 2014 р.) посідала третє знизу місце. Це демонструє нестійкий характер зміни економічних процесів і відсутність ефективного економічного регулювання розвитку регіонів.

Далі проаналізуємо основні показники економічної ефективності розвитку регіонів за 2017 рік, які були перелічені нами вище (додаток В).

За цим напрямком лідируючі 5 місць відповідно посіли Дніпропетровська область, м. Київ, Запорізька, Житомирська та Полтавська області, а останню

п'ятірку відстаючих відповідно склали Волинська, Закарпатська, Черкаська, Донецька та Луганська області.

Вищевказана інформація дозволяє стверджувати, що за результатами 2017 року в цих регіонах відбувається продовження сприятливої динаміки 2016 року щодо зростання в ключових сферах розвитку, про що свідчить динаміка наступних показників економічної ефективності: збільшено обсяги виробництва продукції промислового значення по Україні на 0,4% (у 2016 р. — на 2,8%), лідерами є Дніпропетровська, Полтавська, Запорізька, Харківська та Донецька області. Взагалі зростання виробництва продукції промислового значення відбувалось у 19 регіонах (у 2016 р. — у 18 регіонах): від 0,1% у Дніпропетровській до 12,2% у Одеській областях. А також достатньо збільшили кількість промислового виробництва підприємства Івано-Франківської (на 12,0%), Київської (на 10,3%), Житомирської (на 9,5%) та Рівненської (на 9,3%) областей.

Хороший результат динаміки розвитку промисловості на території України в загальному обумовлений, перш за все, як збільшенням внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту, так і відкриттям нових підприємств, диверсифікацією ринків збуту та сприятливою зовнішньою кон'юнктурою, що відшкодовувало негативну дію (а саме, у електроенергетиці та у ГМК) від переривання перевезення вантажів через лінію тимчасових антитерористичних дій у межах Донецької та Луганської областей.

Кількість проданої промислової продукції на душу населення в середньому на території України склав 50676,9 грн. При цьому територіальна диспропорція щодо даного показника збільшилася проти 2016 р. (10,5 рази) і склала 12,4 рази (найбільше значення у 2017 р. було у Дніпропетровській області – 129351,12 грн., найменше у Луганській області — 10427,73 грн.); – також був присутній негативний результат на всій території України з приводу кількості виробництва сільськогосподарської продукції – зменшення на 2,7% (у 2016 р. – збільшення на 6,3%). За 2017 рік кількість виробництва продукції впала у 12 регіонах у діапазоні від -0,9% в Закарпатській до -17,1% в

Полтавській області. Обсяги виробництва також істотно знизилась в Кіровоградській (на 13,9%), Черкаській (на 11,9%), Харківській (на 9,5%) та Миколаївській (на 9,3%) областях.

На зниження кількості виробництва сільськогосподарської продукції істотно вплинув ряд економічних факторів, а саме здорожчання матеріально-технічних ресурсів виробничого значення (на 24,6% в порівнянні з 2016 р.), високі відсотки за кредитами банків (10–28% річних), недостатня кількість власних оборотних коштів підприємств, зниження купівельної спроможності громадян. При цьому зростання кількості виробництва валової сільськогосподарської продукції за 2017 р. у порівнянні з 2016 р. зафіксовано у 12 регіонах: від 0,12% у Дніпропетровській до 9,64% у Хмельницькій областях.

Кількість виробництва загальної сільськогосподарської продукції у перерахунку на одного сільського жителя за 2017 рік по Україні дорівнював 18963 грн., що на 405 грн. менше в порівнянні з таким результатом 2016 року (19368 грн.). Найбільші результати за 2017 рік встановили у Чернігівській (30076 грн.), Сумській (29793 грн.), Кіровоградській (29085 грн.), Дніпропетровській (28826 грн.) та Харківській (27290) областях. В загальному кількість виробництва основної сільськогосподарської продукції у перерахунку на одного сільського жителя за 2017 рік у порівнянні з 2016 роком: зросло в 12 областях, найбільше у Хмельницькій (на 11,1%), Тернопільській (на 7,6%), Чернігівській (на 6,5%), Житомирській (на 6,2%) та Львівській (на 5,8%); впало у 12 областях: від 0,3% у Херсонській до 16,1% в Полтавській; нарощено обсяги виробництва будівельної продукції у 22 регіонах (від 3,11% у Тернопільській до 1,72 разів у Кіровоградській областях) та по всій території України — на 26,33% (у 2016 р. – на 17,45%).

За підсумками 2017 року у перерізі деяких регіонів найвищі результати збільшення кількості будівельної продукції, окрім Кіровоградської області, виявлено у Закарпатській та Одеській (у 1,5 рази), Житомирській та Дніпропетровській (у 1,4 рази) областях. В той же час у 3-х регіонах виявлено погіршену динаміку в такому ж напрямку: у Луганській (-25,8%), Сумській (-

1,8%) та Волинській (-1,0%) областях; у грудні 2017 р. по відношенню до грудня 2016 р.

Положення на промисловому ринку в деяких регіонах окреслюється підвищенням вартості. Проміжний показник промислових цін по всій території України склав 113,7% (у грудні 2016 р. зростання становило 112,4%). У регіональному розрізі індекс споживчих цін варіював від 112,4% у Чернівецькій до 115,9% у Донецькій області. Основними проінфляційними чинниками щодо промислової вартості у 2017 році вважають:

здійснення адміністративного збільшення вартості на комунальні послуги;

підвищення собівартості сільськогосподарського виробництва, що позначилося на підвищенні оптово-відпускних цін і, відповідно, роздрібних цін;

збільшення витратності позначилося і на активізації цінової динаміки у харчовій промисловості (у 2017 р. ціни підвищились на 15,2% порівняно з 2016 р.);

Не найкраща ситуацію в тваринництві, яка має вплив на рівень рекомендацій і призвела до збільшення вартості на м'ясо та м'ясопродукти (у 2017 р. ціни на споживчому ринку підвищились на 29,4%);

менші обсяги валового збору окремих с/г культур через нижчу їх врожайність, що обумовило, враховуючи чинник видатків, збільшення цін деяких груп виробничих товарів;

збільшення вартості на світовому ринку нафти та на пальне, а також на користування автотранспортом на внутрішньому ринку (ціни на послуги автодорожнього пасажирського транспорту збільшилися на 25 %, на внутрішньому ринку на паливо та мастила збільшилися на 21%.)

2.2. Аналіз інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці регіонів

До показників, що характеризують рівень інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці регіонів, відносяться наступні (додаток Г):

- кількість фінансових вкладень (окрім вкладень з державного бюджету) на душу населення;
- кількість прямих закордонних інвестицій (ПЗІ) на душу населення;
- кількість експорту товару на душу населення;
- кількість імпорту товару.

За даним курсом першість відповідно зайняли м. Київ, Київська, Дніпропетровська, Запорізька та Полтавська області, а заключну п'ятірку відстаючих відповідно склали Хмельницька, Харківська, Волинська, Чернівецька та Луганська області (додаток Г). Отже, у 2017 році продовжено позитивну тенденцію 2016 року щодо приєднання вкладених коштів.

Пожвавлення вкладницької діяльності протягом 2016— 2017 років в умовах очікуваних напрямків у фінансовій області підприємств мало чи не в усіх типів економічної діяльності, зростання вкладницьких видатків зведеного бюджету на фоні захисту макрофінансової сталості, підтримування процесів зміни економіки допомогли зформувати високий позитивний результат капітальних інвестицій у 2017 році. Як видно з таблиці 2.3, у 2017 р. було збільшено обсяги інвестицій, які залучаються в регіони України, зокрема: капітальні інвестиції зросли у 24 регіонах (від 2,2% у Луганській до 1,5 рази у Херсонській областях) та по всій території України – на 22,15% (у 2016 році — на 18,5%).

За результатами 2017 року організаціями та підприємствами нашої країни за кошти всіх інвестицій освоєно 412,85 млрд. грн. вкладень, показник вкладень за 2017 р. становив 122,1% проти 118,0% у 2016 р. Падіння кількості вкладень відбувалось тільки у Київській області – на 5,92%. Кількість вкладень на душу населення в середньому по всій території України склав 9375,6 грн. При цьому територіальна диспропорція щодо цієї ознаки зросла в порівнянні з 2016 роком (26,23 рази) і становила 32,92 рази (найвищий показник у 2017 році відслідковувався у м. Києві – 41228,74 грн., найнижчий у Луганській області – 1251,32 грн.); ПІІ збільшились у 21 регіонах та по всій території України – на 4,32% (у 2016 році – на 3,83%) чи на 1630,47 млн дол. США, і в результаті на

31.12.2017 р. з початку вкладень їх загальна кількість становила більш як 39,11 млрд. дол. США.

У 2017 році добрий приріст відстежувався у 21 регіоні (у 2016 році – у 10 регіонах). Діапазон росту між регіонами становив від +1,1% у Чернівецькій та Черкаській до у 1,8 рази у Чернігівській областях. Скорочення обсягу ПШ у січні – грудні 2017 року відмічено у Тернопільській (-6,52%), Донецькій (-2,74%), Миколаївській (-2,01%) та Сумській (-1,73%) областях.

Результатом на 31.12.2017 р. на душу населення в загальному по всій території України складало 925,2 дол. США ПШ. При цьому місцеве співвідношення за саме цією ознакою зросло, порівняно із значенням станом на 01.01.2017 (171,4 рази), і склала 186,9 рази (найвищий показник спостерігався у м. Києві – 7997,51 дол. США, найнижчий показник у Тернопільській області – 42,82 дол. США).

З настанням 2017 року відслідковується гарна динаміка щодо збільшення експортних операцій по відношенню до цих періодів 2016 року. За результатами 2017 року експорт товарів збільшився по всій території України на 19,2% (за результатами 2016 року падіння становило 4,5%). Головними критеріями створення росту експорту товарів впродовж 2017 року були збільшення вартості на світових ринках на деяку експортну продукцію (чорні метали, залізну руду, карбамід) та невисока база зрівняння у цих періодах 2016 року. Серед територій приросту кількості експорту товарів за результатами 2017 року відслідковувалось на всіх територіях, крім Луганської та Кіровоградської областей, де кількість експорту товарів впала на 46,32% та на 2,71% (у 2016 році ріст експортування товарів була зафіксована в 11 регіонах). Найвище збільшення кількості товарних експортних процедур проходила у Хмельницькій (+46,72%) та Чернігівській (+44,45%) областях.

У 2017 році кількість експорту товарів у перерахунку на душу населення складав 1018,22 доларів США, що на 166,11 доларів США (або на 19,51%) більше, ніж за цей же період 2016 року. Найвищі результати продемонстрували м. Київ та Дніпропетровська область, де на кожного жителя випадало 3324,12

доларів США та 2182,42 доларів США; найнижчі — Луганська та Чернівецька області (107,4 доларів США та 165,2 доларів США).

Відносно обсягу імпорту товарів у 2017 році можна відмітити, що значна його доля у загальному обсязі імпортованих товарів потрапляє до м. Київ (45,3%) або 2424,810300 млн доларів США.

Отже, зробивши аналіз соціально-економічного розвитку областей України, можна відмітити, що в країні спостерігаються значні диспропорції регіонального розвитку, які суттєво впливають на ефективність національної економіки. Аутсайдерами розвитку є: Закарпатська, Чернівецька, Донецька і Луганська області.

Розділ 3.

ВІДНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1. Іноземний досвід щодо державної підтримки депресивних регіонів

За навичками країн, що свого часу здолали економічну кризу, що супроводжувалися значним спадом виробництва у основних галузях, свідчить, що державна допомога була скерована здебільшого в напрямку підтримування інвестиційної та підприємницької діяльності у депресивних регіонах. Досвід державної допомоги депресивних регіонів розповсюджена в більшості країн Європи.

Наприклад, Італія, не звертаючи увагу на основну “індустріальну зрілість”, окреслюється чималими територіальними диспропорціями. Країна формується з 20 регіонів. Головною проблемою Італії, що актуально й зараз, є відсталість регіонів півдня. Для розвитку соціально-економічного розвитку депресивних територій в Італії використовується пільгове оподаткування. В південній частині Італії підприємства звільнені від податку на дохід на 10 років [28, с. 103].

Значна диференціація регіонального розвитку за соціально-економічними показниками спостерігається між заходом і східною частиною Німеччини. Країна формується з 16 земель. Після того як об'єдналась Німеччина, регіони країни розвивалися досить по різному. Швидкість зростання виробництва у західній частині земель були в два рази вищими, ніж у східній частині. Завданням для уряду було зрівняння промислового розвитку східних і західних земель. На сьогодні ситуація дещо змінилася. Окремі райони і підприємства східної частини працюють дуже ефективно. Уряд спонукає компанії гіганти, головні потужності яких знаходяться на західних землях, відкривати філії на східній частині земель.

В Англії, на відмість від Німеччини та Італії, розбіжність між станом економічного зростання територій є порівняно невеликим. Головною проблемою є поновлення економіки старопромислових територій. З ціллю підсилення піднесення депресивних регіонів було розроблено програму розвитку малого бізнесу, згідно з якою вони були звільнені від податків на власність та землю терміном на 10 років. А також пропонувались гранти малому бізнесу на оплату комісії за будь-якими кредитами. Окрім цього, були розроблені гранти в розмірі щорічної оренди для людей, які брали в оренду будівлі комерційного чи промислового призначення в депресивних регіонах.

Франція мала також проблеми з високою кількістю робочої сили, фінансових та промислових установ і організацій у центрі країни. Основною причиною такий стан був обгрунтований відсутністю транспортного сполучення між селами та селищами міського типу. Важливі дороги мали кругову структуру з центром у місті Париж. Для знешкодження диспропорції, вводились обмеження на рахунок збільшення існуючих та створення нових підприємств біля столиці та гарантувались податкові пільги для підприємств, що розміщувались у провінціях. Передбачалося також і покращення транспортної інфраструктури між містами й периферійними аграрними районами. Окрім цього, влада підтримувала створення нових малих підприємств, використовуючи пільги при оподаткуванні для новостворених підприємств (тривалістю 2 роки – не сплачувався відсоток на дохід, на 3-ій рік оподатковувалося 25 % доходу, на 4-ий – 50 %, на 5-ий – 75 %, стартуючи із 6-го року – 100 % прибутку) тощо [29, с. 135].

У Сполучених Штатах Америки порядок підтримки депресивних регіонів зумовлювала створення програм заохочення розвитку економіки проблемних регіонів. На сьогоднішній день в США з'явилися нові HUB зони (historically underutilized business zones) – зони для бізнесу, що не застосовують повною мірою свої можливості. За тлумаченням, HUB зони – це території, що є найбільше економічно проблемними на території країни, в яких загальний дохід населення є меншим за 80 % загального показника по штату, та середній рівень

людей без роботи є більшим 140 % найнижчого в країні. А також у США є “економічно проблемні об’єднання”, в яких кількість людей без роботи на 20% вищий за середній показник на рівні штату за останні три роки. Це переважно сільські райони, економіка котрих є в залежності від ресурсів нашої планети. Країна подає належну підтримку громадянам і малим підприємствам, розташованим у НУВ зонах.

Канадці надають пільги на податки для організацій, що виготовляють нову продукцію, в регіонах із великим рівнем безробіття та млявими темпами економічного розвитку. Також надавалися пільги при здійсненні інвестицій в побудові інфраструктури. Керівництво країни активно підтримує регіони з лімітованим потенціалом ресурсів. Залежно від доходів та рівня зайнятості на одну особу, виділяється 4 типи регіонів. На сьогоднішній день в Канаді пропонуються знижки з податку на дохід в розмірі 20 – 50% від вкладень в обладнання та будівництво для компаній, які працюють в депресивних регіонах.

В Японії для покращення стану депресивних регіонів використовують такі економічні інструменти:

- 1) податкові пільги і спеціальні норми амортизації промисловим фірмам, що проводять вкладення у депресивних регіонах;
- 2) виплата відсотків за кредитами територіальних органів влади;
- 3) фінансування будівництва виробничої інфраструктури у депресивних регіонах.

Важливим механізмом розвитку депресивних регіонів є заохочення малого та середнього бізнесу у Китаї, де практикують систему залучення фізичних осіб-підприємців до роботи компаній-гігантів. В Китаї кожного року обладнують 2 млн робочих місць завдяки тому що текстильні компанії дають малі замовлення приватним підприємствам на пошиття деякого виду продукції.

В Росії серед проблем державної політики регіонів виявлено зменшення розривів у рівні економічного та соціального розвитку територій шляхом постійної підтримки депресивних регіонів. При цьому об’єктами уваги з боку

влади є проблемні території, що поділяються залежно від рівня розвитку та глибини кризових процесів на такі типи: відстаючі, депресивні, кризові та території надзвичайного стратегічного значення. Підтримка державою депресивних регіонів завбачає:

1) застосування фінансових запасів на малій кількості депресивних територій з ціллю реалізації та розробки систем заходів щодо подолання депресивного стану;

2) неприпустимість використання коштів, що виділено на надання допомоги депресивним регіонам, для фінансування актуальних потреб.

Важливою формою підтримки держави депресивних регіонів є: надання на певний строк і на певних умовах преференції та пільг суб'єктам, що зареєстровані та працюють на таких територіях [28, с. 111].

Важливим також є досвід підтримки держави депресивних територій у Єгипті. Там проблема фінансування інфраструктури на депресивних територіях вирішилась таким чином: закордонні вкладники за рахунок власних грошей створюють необхідну для них інфраструктуру, а влада звільняє їх від сплати податків на доходи на 10 років. В Україні ж влада не виділяє необхідні фінанси на покращення депресивних регіонів. Вкладникам доводиться розвивати територію за власні фінанси.

Важливої звернути увагу на досвід Туреччини, яка не так давно перейшла з однакової однорівневої системи надання пільг вкладникам, що не змогла гарантувати потрібного припливу вкладень в депресивні і поганорозвинені регіони, на дворівневу диференційовану систему заохочення вкладень, для змінення регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку. Дворівнева система надання пільг забезпечує однакові для вкладників фіскальні пільги на першому рівні (звільнення від сплати податку на нерухомість та податку на поділ земельних ділянок). На другому рівні для вкладників передбачено надання додаткових стимулів, перелік та інтенсивність яких залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіону, де реалізується інвестиційний проект. З цією ціллю країну поділили на: “райони першого рівня

пріоритетності”, куди відносяться найменш розвинуті регіони; “райони другого рівня пріоритетності”, “нормальні райони” та “розвинуті райони”. Цей розподіл залежить від економічного розвитку території і шабля залучення закордонних коштів. Сума наданих пільг визначається як відсоток від загальної суми вкладеного капіталу. Таким чином, райони першого рівня пріоритетності отримують пільги у розмірі 60 % від інвестованого капіталу; райони другого рівня пріоритетності – 50 %; нормальні райони – 40 %; розвинуті райони – 30 %. Зі зростанням рівня соціально-економічного розвитку території додаткові стимули другого рівня зменшуються. Серед запропонованих пільг другого рівня – звільнення від сплати податку на прибуток і митних податків та зменшення ставок інших податків. В загальному, створена таким чином система фіскальних стимулів є достатньою для вкладників. В результаті гарантується важливий прилив вкладень та спостерігається приріст зі створення нових підприємств у депресивних і поганорозвинених регіонах Туреччини.

Такого досвіду підтримки державою депресивних територій дотримуються й інші країни, що мають деяку різницю між регіонами. У деяких країнах різниця між бідними та багатими регіонами проходить по лінії “північ-південь”, у деяких – по лінії “захід-схід”.

3.2. Розробка та реалізація програм подолання репресивності

Для регіонів, що є депресивними, завбачена можливість розробки, вдосконалення і реалізації програм здолання депресивності. Дані регіони в силу існування невідкладних ресурсних і структурних чи інших проблем, не мають можливості забезпечити стійкого економічного розвитку без організаційної та фінансової допомоги з боку держави. Піднесення депресивних регіонів, державним стимулюванням застосовується на принципах одночасного вкладення коштів і зусиль на невеличкі кількості територій з ціллю задоволення максимального соціального та економічного розвитку; об’єктивності і відкритості при визначенні таких територій; неприпустимості застосування

спрямованої підтримки держави для фінансування насущних потреб регіонів; найбільшого використання можливостей цих регіонів у розробці і реалізації відповідної системи заходів [28, с. 108].

Програма здолання стану депресивності регіону – тісно пов'язаний за суттю, перспективами та тими хто це виконуватиме, термінами здійснення декількох заходів правового, організаційного, соціального фінансового, спрямування, в забезпеченні яких використовують фінансові та й дещо інші ресурси регіону та держави. Створення програми необхідно розроблювати з глибокого аналізу чинників депресивного стану й націлювати на досягнення визначених результатів та показників. Аналізування показує, що в Україні для виведення регіонів зі стану депресії та переходу до стійкого розвитку, на мою думку, потрібно:

1) застосування прийомів встановлення важливих правових порядків господарювання: забезпечення податковими пільгами і канікулами, пропозицій найбільшої допомоги, підтримки окремих форм, замість надання фінансової підтримки, раціональніше застосувати субсидії для надання послуг бізнес підтримки (у вигляді інструктажу з питань бізнес-планування, інформаційної допомоги, консультацій,), полегшення адміністративних перешкод ведення бізнесу;

2) розвивати туризм у сільській місцевості в аграрних регіонах, що з одного боку надасть імпульс для розвитку трудомістких і нетрадиційних сільськогосподарських виробництв та буде сприяти їх відродженню. Це буде реальним за участі добровольців - споживачів туристичного сільського продукту у процесах вирощування чи збору врожаю, у догляді за худобою, бджолами, домашньою птицею, заготівлі кормів тощо. Сплата такої роботи частково чи повністю компенсує затрати на закупівлю сільського туру. З іншого – гарантує підтримку та розвиток системи розселення і закріплення населення у віддалених від великих міст і агломерацій регіонах;

3) застосувати сучасні інформаційні технології (електронну комерцію) представниками малого і середнього бізнесу, що дасть змогу «вийти» за межі

свого регіону в пошуках інвесторів та партнерів, рекламувати продукцію більшій кількості покупців, менше залежати від умов регіонального ринку, оперативніше планувати логістичні, складські операції, розвивати ті напрямки підприємницької діяльності, які раніше були не такі привабливі;

4) Вводити регіональний поділ із залученням потенціалу який є в наявності депресивних регіонів до системи підприємств, що виготовляють конкурентоспроможні товари та послуги, надають зв'язок виробництва з поширенням новітніх та інноваційних технологій за допомогою іноземних організацій, підтримка в сертифікації, просуванні та реалізації даної продукції, налаштування злагодженої співпраці між виробниками, підприємствами з переробки та торговельними мережами;

5) використовувати систему загальної реклами регіонів для створення для них позитивного іміджу. Цей комплекс передбачає створення державних і регіональних інформаційних систем в яких надається інформація про регіони, їх можливості та конкурентні переваги, потреби, включаючи історико-культурні надбання, висвітлювання регіонів за кордоном;

6) розвивати сфери з вищими інноваційними можливостями; допомога в розвитку інноваційних технологій (з огляду на диверсифікації для забезпечення виробництва продукції з вищою додатковою вартістю);

7) розробити реформи в житлово-комунальному господарстві, побудова сучасної виробничої інфраструктури, а саме, будівництво та відновлення автошляхів та залізничних колій, потужностей в водо-, електро-, газо-, теплопостачання й водовідведення – створення промислових парків;

8) піднесення трудового потенціалу: збільшення результативного використання трудових ресурсів, покращення демографічного стану, задоволення доцільної зайнятості суспільства, розвиток виду соціальних послуг, розбудова культурного простору;

9) раціонально використовувати і відновлювати природні ресурси, збільшення соціальної відповідальності великого бізнесу; охорона навколишнього середовища, введення технологій енергозберігання.

Запропоновано збільшити штрафи для великих підприємств, які не впроваджують технології очищення викидів, енергозберігаючі технології, не розвивають соціальну інфраструктуру.

Усі ці шляхи подолання депресивності регіонів реалізовуватимуться, через формування регіональної інвестиційної інфраструктури, реструктуризації і системи заходів недостатньо ефективних виробництв, застосування перспективних міжнародних програм для потреб малого і середнього бізнесу.

Розділ 4.

ВПЛИВ COVID-19 НА ЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ РЕГІОНІВ

Внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів падіння українського ВВП за інформацією Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України першій половині 2020 р. склало 6,5%.

За прогнозом Національного банку України (НБУ) зменшення ВВП у 2020 року може становити мінімум 6%.

В той же час за оцінкою МВФ, українська економіка впала за результатами 2020 року на 8,2%.

Карантин знизив споживчий настрій, майже зупинив декілька галузей – роздрібну торгівлю, готельний та ресторанний бізнес, авіаперевезення. Зменшилися обсяги надходжень до бюджету. Внаслідок введення карантину українські компанії заморозили інвестиції та виробничі ланцюжки.

Сектори, де пом'якшуються карантинні обмеження і які пов'язані із споживаючим попитом, миттєво оновлюється, передусім роздрібне торгування та послуги. З галузями та інвестиційним попитом стан гірший.

Оновлення промисловості протікає повільніше, в порівнянні з роздрібною торгівлею. Воно дуже нерівномірне – вплив карантину для одних галузей був більш болючим, ніж для інших. Більшість секторів пережили найсильніше зниження у квітні та незначний приріст у травні. Інфраструктура отримала пошкодження найбільше з усіх та, не звертаючи уваги на зменшення карантинних обмежень, не відновилась. Машинобудування – другий «антилідер» – у травні показало лише незначно вищий за квітневий результат, як і паливна та металургійна промисловість. Споживання енергії в харчовій промисловості зменшилось у травні більше, ніж у квітні. Нафтохімічна і хімічна промисловість на тлі падіння собівартості – нафти та газу, навпаки, збільшили споживання електроенергії протягом квітня та травня.

Падіння промислового виробництва сповільнилося до 12,2% р/р. Певна активізація зовнішнього попиту на тлі оптимізму, спричиненого поступовим

пом'якшенням карантину, та нарощення видатків бюджету на закупівлю окремої машинобудівної та металургійної продукції (зокрема на медичне обладнання, військову продукцію) зумовили послаблення спаду в металургії, здобування металевих руд та машинобудуванні. Проте, залишається великий спад у конструюванні устаткування для інших галузей (металургії, с/г, залізниці) та автотранспортних засобів, що свідчить про все ще слабкий внутрішній попит. Пошагове зменшення великого попиту на антисептичні та медичні препарати завдало меншого зростання у фармацевтичній галузі. У хімічній галузі відбувся спад через зменшення виробництва добрива та засобу очищення.

Оновлення попиту домогосподарств на фоні покращення споживчого настрою і збільшення заробітної плати, та крім того відкриття роботи побутових магазинів та ринків зумовили гальмування спаду роздрібною торгівлі (до 3.1% р/р). Активізація діяльності призвела до сповільнення падіння у виробництві електроенергії (до 8.2% р/р) і вантажообороту (до 26% р/р), а разом і відновлення зростання оптової торгівлі (1.6% р/р). Попри сповільнення темпів спад пасажирообороту залишався значним (до 92.3% р/р) через збереження обмежень на перевезення залізничним та місцевим транспортом упродовж більшої частки місяця. Разом через зменшення у виробництві всіх продуктів тваринництва зниження в сільському господарстві впало до 4.0% р/р. Збільшення суттєвих виплат бюджету допомогло у стриманні спаду у будівництві (до 2.6% р/р).

Натомість, користування онлайн послугами банків зростало з великою швидкістю. Збільшення платежу через термінали зупинилося в квітні, через збільшення жорстких карантинних обмежень зачинили майже всі заклади роздрібною торгівлі і послуг, але показало рекордне збільшення вже у травні. Деякої міри гірший стан з платежами юридичних особам, що є підприємцями: у травні надалі продовжився негативний тренд. А ось валюту українці в офлайні міняти не поспішають і після зменшення карантинних обмежень.

Весною призупинилось збільшення реального фактичного доходу домогосподарств. Зменшення міри зростання помічали ще у 2019 році переважно через зсповільнення приросту заробітної плати – основної складової реального наявного доходу.

За даними Держслужби зайнятості, станом на 1 липня в Україні було зареєстровано 517 284 безробітних, на 1 червня цей показник являв 511 388 особу, вже на 1 травня - 457 005 особу, та на 1 квітня - 349 424 осіб.

Отже, за декілька місяців запровадженого карантинного періоду (з початком квітня до початку липня) число безробітних збільшилось більше ніж на 48%.

Для зрівняння, на 1 липня 2019 року в Україні було зафіксовано 287 085 безробітних, а це в 1,8 рази менше, ніж станом на 1 липня 2020.

При цьому за підрахунками Торгово-промислової палати України, протягом двох перших тижнів після впровадження карантинних заходів стрімко збільшилось число безробітних на 500 - 700 000 чоловік, за подальші два тижні карантину - в квітні - прибавилось ще на 500-600 000 безробітних осіб. І загальна кількість безробітних в Україні (не тільки офіційно зафіксованих) у дійсності являє собою не менше 2,5 - 2,8 млн осіб.

За показниками Торгово-промислової палати України, рівень безробіття становить 13,7-15,4%. Це найвищий показник за останній 15 років.

12 березня на сайті Work.ua було опубліковано 54 тисячі вакансій. До кінця квітня кількість активних вакансій скоротилася більше ніж вдвічі, на 26 квітня на сайті було лише 22,8 тисячі вакансій.

З квітня кількість активних вакансій збільшилася майже на 50%. Зараз на Work.ua 46 тисяч активних вакансій.

Сповільнення спаду у базових галузях дещо підтримало ринок праці, однак попит на робочу силу залишився меншим, а ніж до карантинних обмежень. Так, зростання середніх заробітних плат прискорилося до 3.0% р/р у номінальному вимірі, також відновилося їх зростання у реальному вимірі (на 1.4% р/р).

Запровадження карантинних обмежень одразу позначилося саме на заробітній платі. За опитуваннями Info Sapiens, менше половини респондентів, що працювали до введення карантинних обмежень, отримали стовідсоткову оплату праці за березень місяць. Протягом квітня вперше з березня 2016 року дійсна заробітна плата впала на 0.5% р/р через нижчу ділову активність та менший попит на робочу силу. При цьому кількість найманих робітників серед опитаних за місяць впала на чверть. Частина українців повністю втратила дохід або роботу, а в більш як третини зменшився регулярний дохід родини. За даними Державної служби зайнятості, на кінець травня кількість зареєстрованих безробітних зросла майже в 1.5 рази порівняно з березнем. За оцінками НБУ, цього року підвищення заробітної плати не відбудеться.

За перші декілька тижнів введення карантину очікувана оплата праці збільшилась з 13 тисяч до 15 тисяч гривень. Але потім зменшилася ще нижче ніж до введення карантинного рівня. На цей час люди що шукають роботу претендують в середньому на 12 тисяч грн.

З першого ж тижня введення карантину у роботодавців знизилась запропонована оплата праці з 13 тисяч до 12 тисяч. І з того часу лишається незмінною.

Таким чином, в 2020 році трирічна тенденція збільшення доходів зупиняється. Страх перед наступними хвилями пандемії ковіду задержання відновлення робочих місць. Збільшення оплати праці після закінчення карантинних обмежень малоімовірно. Ще до початку кризи стрімке зростання витрат на оплату праці стримувало ріст рентабельності.

Україна увійшла в економічну кризу зі збалансованим макроекономічним станом. Порівняно низький рівень захворюваності на COVID-19 у більшості регіонів дав змогу поступово знімати карантинні обмеження. Завдяки подальшому послабленню інфляційного натиску Національний Банк України швидше нівелював монетарну політику та створив передумови для дієвого зменшення вартості кредитування. Проте масштаби зменшення економічної

активності у 2020 році будуть значними, а відновлення може зайняти більше часу, ніж передбачалося раніше.

Україна на початок 2020 р. показувала стабільні макропоказники. Економічна ситуація міцно зростала впродовж останніх чотирьох років. Проводячи підсумок за 2019 року співвідношення державного і гарантованого державою боргу до ВВП суттєво знизилося – до 50% з 81% у 2016 р, інфляція сповільнювалася, дефіцит поточного рахунку був одним із найменших за останні десятиліття. Об'єм закордонних можливостей перед економічною кризою (на початок березня) являв 27 млрд дол., що було еквівалентно п'ятьом місяцям майбутнього імпорту. Стійка макроекономічна сфера в поєднанні зі значним зменшенням вартості імпортованих енергоносіїв дали змогу пройти гостру фазу кризи без помітних шоків для валютного ринку.

Інфляція стрімко сповільнилася від початку року – до 1.7% р/р у травні – і залишається нижчою від цільового діапазону НБУ. Що дає можливість Національному банку суттєво зм'якшити монетарну політику в державі – облікова позиція зменшилась з настанням початку року на 7.5 відсоткових пунктів до 6%. За прогнозами банкірів Національний банк України може знизити процентну ставку до 5%.

Це найнижчий рівень ставки в історії. Така ситуація є унікальною для України – усі попередні кризи супроводжувалися сплеском інфляції, внаслідок чого НБУ змушений впроваджувати жорстку монетарну політику в державі. В цей ж час НБУ зможе діяти в сумісно з іншими центральними банками, скориставшись монетарними методами заохочення економіки.

З огляду на низьку інфляцію, заякорені інфляційні очікування, міцність фондування та меншу облікову ставку банки розпочали знижувати ставки на кредитування та на збереженні кошти на депозитних рахунках. Ставки за кредитуванням підприємств є загалом вразливими до змін в облікових ставках, відповідно за недостатністю значущих потрясінь цінність кредитів для компаній зменшиться до кінця року. Зниження облікової ставки крім того спомагатиме черговому зменшуванню внутрішнього державного боргу.

Збільшення цін затримають збереження вигідної ситуації на валютному ринку та зниження споживчого попиту на лівову частку товарів і послуг. Як наслідок базова інфляція складає 3 %, а споживча – 5%. Поза тим, збільшення цін стримується черговим зменшенням вартості енергоносіїв (як газу, так і нафти). Станом ситуації на травень 2020 року зменшення цін у промисловості посилилось (до 5.1%) унаслідок зменшення цін на експортні товари та енергоресурси, що позначилося на зниженні цін на продукцію гірничо-металургійного вузла, у виготовлення коксу та нафтопродуктів, та крім того у хімічній промисловості.

У травні падіння Індексу виробництва базових галузей уповільнилося до 8.9% у річному вимірі (з 15.4% у квітні) завдяки поступовому відновленню економічної активності як в Україні, так і за кордоном з огляду на пом'якшення карантинних обмежень. Однак із-за утримання низки стримувань на діяльність відокремлених секторів є вагомим чинником зниження економічного стану.

Найоптимістичнішими стосовно відновлення обсягів виробництва є будівельні компанії, найпесимістичнішими – підприємства сфери послуг, які найбільше потерпіли від впровадження санітарно-епідемічних карантинних обмежень. Посеред головних побоювань – зменшення об'єму виробництва і здійснення реалізації продукції та послуг, нових замовлень, а також скорочення особового складу серед працівників. Криза в дійсному секторі вже не добре позначилася на об'ємах виробництва, реальних інвестиціях та зайнятості. Це погіршило фінансовий стан значної частини підприємств і домогосподарств. Як в результаті стали перші проблеми з опрацюванням кредитів та зниженням попиту на фінансові послуги. У цілому, за спостереженням НБУ, дана криза може спричинити втрату банками більше ніж 10% працюючого кредитного портфеля.

За даними травня 2020 року бюджет країни виконано з великим недоотриманням коштів (24.5 млрд. грн). Прибутки і надалі скорочувалися (на 29.5%) під впливом пригніченої економічної активності. Натомість тривало зростання видатків державного бюджету (2.7%) за рахунок підтримки

Пенсійного фонду та витрат на забезпечення охорони здоров'я, а також дорожнє господарство.

Верховна Рада України у червні не проголосувала рекомендовану урядом програму роботи Кабінету Міністрів України, яка включала значну кількість потенційних бюджетних зобов'язань: гарантій, дешевих кредитів, субсидій окремим секторам, пільг зі сплати податків. Однак ці ініціативи залишаються на плечах Кабміну. Вигода для економічної ситуації від даних заходів має бути гарно прорахованою і перевершувати потенційні втрати бюджету.

Істотні ризики пов'язані із загрозою політичної стійкості в країні, в контексті підготовки та проведення місцевих виборів 25 жовтня 2020 р, а також з огляду на можливе продовження карантинних обмежень до кінця року для попередження «другої хвилі» COVID-19 восени цього року. Також не виключений сценарій політичної дестабілізації в Україні внаслідок гібридної агресії Російської Федерації, що матиме безпосередній або опосередкований вплив на макроекономічні показники.

ВИСНОВКИ

В наслідок проведеного дослідження можу зробити подальші висновки.

Інвестиційний потенціал – це здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах. Інвестиційний потенціал регіону формують інвестиційні ресурси та інвестиційні можливості.

Під депресивним регіоном будемо розглядати регіон, який не може без державної підтримки подолати внутрішні проблеми розвитку. Вважаємо, що в умовах економічної та фінансової криз під названі критерії підпадають практично всі регіони нашої країни, в яких темп зменшення виробництва, пониження рівня життя, екології, безробіття, вищі за середні показники по країні. Ступінь же такого перевищення (ступінь депресивності) є показником гостроти проблеми і визначає пріоритет її вирішення.

За аналізований період часу кількість областей, де рівень ВРП у розрахунку на душу населення перевищував осередню його величину по Україні, залишався досить невеликим – 4-5. Посеред таких регіонів: Дніпропетровська, Донецька (до 2014 р.), Запорізька (з 2014 р.), Київська, Полтавська та Харківська (з 2016 р.). Кількість регіонів, де цей показник не перевищував середньої його величини по Україні, має перевагу – 20 областей. Водночас максимальний діапазон у міжрегіональних відмінностей за цим питомим показником виріс з 3,07 (2003 р.) до 5,69 рази (2016 р.).

Областями-лідерами за показником середньодушового ВРП є наступні: Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Полтавська, Харківська. Регіони-аутсайтери за даним характерним показником – Закарпатська, Луганська, Тернопільська і Чернівецька, які стійко посідали останні або передостанні місця в умовному ранжуванні. У цій групі також немає постійності: найчастіше останні місця посідали Луганська (з 2014 р.) і Чернівецька області, а Закарпатська (з 2014 р.) посідала третє знизу місце. Усе це може свідчити про

нестійкий характер перебігу економічних процесів і відсутність дієвого економічного регулювання розвитку регіонів.

Активізація інвестиційної діяльності впродовж 2016— 2017 рр. в умовах похвальні тенденції у фінансовій сфері організацій майже всіх видів економічної активності, посилення капітальних видатків зведеного бюджету на тлі утримання макрофінансової стабільності, підтримання процесів реформ економіки забезпечили розвиток високої позитивної динаміки суттєвих інвестицій у 2017 році (від 2,2% у Луганській до 1,5 рази та у Херсонській області) та в цілому по Україні – на 22,1% (у 2016 році — на 18,0%).

Отже, зробивши аналіз соціально-економічного розвитку областей України, можна відмітити, що в країні спостерігаються значні диспропорції регіонального розвитку, які суттєво впливають на ефективність національної економіки. Аутсайдерами розвитку є: Закарпатська, Чернівецька, Донецька і Луганська області.

Досвід країн, які свого часу подолали економічні кризи, що супроводжувалися великим зменшенням виробництва у головних галузях, говорить, що підтримка країни направлялась здебільшого у напрямку підтримування інвестиційної та підприємницької діяльності на депресивних територіях. Досвід державної підтримки депресивних регіонів поширений в багатьох європейських країнах.

В 2020 році трирічна тенденція зростання доходів припиниться. Побоювання другої хвилі пандемії ковіду утримає відновлення робочих місць. Підвищення оплати праці після періоду карантинних обмежень малоімовірно. Ще до початку кризи стрімке зростання витрат на оплату праці стримувало ріст рентабельності.

Україна увійшла в поточну економічну кризу зі збалансованою макроекономічною ситуацією. Відносно низький рівень захворюваності на COVID-19 у більшості регіонів дав змогу поступово знімати карантинні обмеження. Завдяки подальшому послабленню інфляційного натиску НБУ скоріше пом'якшив монетарну політику в державі та створив умови для

відчутного зменшення вартості кредитів. Водночас масштаби зменшення економічної активності у 2020 році будуть значними, а відновлення може зайняти більше часу, ніж передбачалося раніше.

За підсумками дослідження можна зробити висновок, що одним з головних напрямів політики країни повинно стати формування стратегії розвитку депресивних територій країни, тобто регіонів, що втратили значимість через різні причини своє місце в національній економіці, а значні задачі їх соціально-економічного розвитку не можуть бути вирішені ринковими методами господарювання без активної та постійної участі держави. Такого роду державне регулювання і підтримку може бути реалізовано в рамках спеціальних програм і удосконалення законодавчих актів.

Список використаних джерел

1. Барановський М.О. До питання про типологію депресивних територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_17/do%20putannya%20pro%20typologiy.pdf.
2. Барановський М.О. Концепції регіональної депресивності: історія, еволюція, сучасні імперативи / М.О. Барновський // Український географічний журнал. – К.: Інститут географії НАН України, 2010. – №1 (69). – С. 31–36.
3. Барановський М.О. Прогнозування фінансових ресурсів, необхідних для стимулювання розвитку та подолання стану депресивності сільських територій України // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 7. – С. 22-28.
4. Барановський М.О. Особливості промислового розвитку і депресивність регіонів України // Вісник Львівського Університету. Серія географічна. – 2009. – Вип. 36. – С. 14-22.
5. Ватченко О. Б., Андрейченко О. А. Проблеми ідентифікації депресивних територій в Україні // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – № 1 (45). – Т. 3. – С. 32—37. (Серія: Економіка).
6. Вахович І. М., Купира М. І. Обґрунтування сутності економічної категорії “депресивний регіон” / І. М. Вахович, М. І. Купира // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. – 2014. – Вип. 11. – С. 27-34.
7. Говоруха В. В., Дегтяр А. О., Мамонова В. В. Депресивні території: шляхи виходу із кризи: методичні рекомендації. – К.: НАДУ, 2008. – 56 с.
8. Дуков Д. Ф. Інституціональне забезпечення державної регіональної політики України в контексті європейського вибору // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2015. – № 17. – С. 108–118.
9. Забарна Е.М. Дослідження сутності дефініції «депресивна територія» / Е.М. Забарна // Економіка: реалії часу. – №3-4(4-5). – 2012. – С. 197–202.

10. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 25. – ст.195.
11. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14. 09. 2006 № 143 – V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=143-16>.
12. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 року N 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.
13. Кононенко О.Ю. Суспільно-географічний аналіз депресивності промислового регіону України / О.Ю. Кононенко, Г.М. Майборода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geograf.com.ua/uk/library/articles/319>
14. Матвіїшин Є. Г., Нема О. С. Зарубіжний досвід надання державної підтримки розвитку потенціалу відсталих і депресивних територій // Демократичне врядування. – 2009. – № 3. – С. 43–50.
15. Матушкіна М. В. Депресивні регіони України – відновлення їх потенціалу / М. В. Матушкіна // Проблеми регіоналістики: минуле, сучасне, майбутнє : наук. -практ. інтернет- конф. - К. : КНЕУ, 2017. – С. 288 - 290.
16. Машлій Г. Регіональний аспект процесів інвестування в Україні: стан та проблеми вдосконалення управління [Електронний ресурс] / Галина Машлій // Соціально- економічні проблеми і держава. — 2018. — Вип. 1 (18). — С. 102-111.
17. Мірошніченко П.І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05 / Інститут економіко правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2007. – 20 с.
18. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2016 та 2017 роки / Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>.

19. Нечитайло У. П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону / У. П. Нечитайло // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 15. – С. 25-29.
20. Панухник О.В. Організаційно-економічний механізм регулювання регіонального розвитку України [Текст] / О.В. Панухник // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. – 2013. – № 5. – С. 200–204.
21. Петренко Л.М. Стратегічні аспекти інвестиційного розвитку регіону // Innovative solutions in modern science. – № 2(11). – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/1122/1240>.
22. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. [чинна] // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – Ст. 1966.
23. Суркова С. А., Шушаріна В. В. Депресивні регіони: типологічні особливості і механізми подолання депресивності // Регіональна економіка: теорія та практика. – 2009. – № 1 (94). – С. 25—37.
24. Сілюкова С. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного регулювання [Електронний ресурс] / Світлана Сілюкова // – Режим доступу: kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/3/05.pdf.
25. Сімків Л. Є. Особливості залучення іноземних інвестицій в регіонах України: проблеми та шляхи їх розв'язання / Л. Є. Сімків, Н. Ю. Потьомкіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 15. – С. 404-408.
26. Ткачук В.Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05 / Полтавський національний технічний університет. – Полтава, 2008. – 20 с.
27. Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика. – М.: Экономика, 1999. – 327 с.

28. Федорчак О. В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ХарРІДУ НАДУ. № 2 (52). – 2017. – С. 103—112.
29. Ярошенко І. В. Механізми державної підтримки проблемних регіонів // Моделювання регіональної економіки. – 2014. – № 1. – С. 133–149.
30. Іванова О.М. Інвестиційні стратегії в умовах асиметричного розвитку регіонів / О.М. Іванова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2011. – № 5. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=557>
31. Олійник В.Д. Комплексний напрямок у визначенні депресивних регіонів України // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – Вип. 8(1). – С. 121-127.
32. Регіони України: стат. зб.: у 2 ч. Ч. 2 / за ред. І. Є. Вернера. К.: Державна служба статистики України. – Ч. II. – 2017. – 680 с.

ДОДАТКИ

Підходи до трактування поняття «депресивний регіон» [14, с. 200]

Автор	Визначення сутності поняття «депресивний регіон»
Барановський М.О.	Депресивні регіони – це регіони циклічної депресії, яка виникає внаслідок економічних циклів, а негативна динаміка їх соціально-економічного розвитку характеризується такими параметрами як: системність, тривалість, комплексність, гострота, масштабність, динамічність.
Зінь Е.Є.	Депресивна територія – регіон чи його частина (район, місто обласного значення), рівень розвитку якого є нижчим серед територій відповідного типу.
Качан Є.П.	Депресивний регіон – територія історично відома та знаходиться у стані соціально-економічного занепаду, тому і виникає потреба її оновлення – створення нових видів виробництва, реконструкція старих, розвиток інфраструктури.
Гончаренко	Депресивні регіони – визначена стадія розвитку регіонів, коли на конкретній території складається ситуація, яка (порівняно з попереднім періодом) характеризується різким спадом виробництва, зростанням безробіття, зниженням рівня життя населення і при якій регіон втрачає інвестиційну привабливість.
Жук М.В.	Депресивний регіон – компактне утворення (населений пункт чи їх сукупність), в межах якого темпи спаду виробництва у розрахунку на одного мешканця, середньомісячні доходи працюючих, рівень безробіття, забезпечення населення соціальними послугами, ступінь ротаційності місцевого бюджету та інші соціально-економічні індикатори значно поступають середнім загальнодержавним.
Майборода Г.М.	Депресивні регіони – характеризуються низькими показниками соціально-економічного розвитку, негативною їх динамікою, недосконалою структурою економіки, низькою інвестиційною діяльністю, рівнем життя населення і неспроможністю забезпечити самовідтворення.
Новикова А.М.	Депресивний регіон – промислово розвинута територія, кризовий стан якої є виявом структурної кризи економіки та нерівномірності розвитку промислового виробництва за галузями та регіонами (монофункціональні малі міста та промислові вузли, де зосереджені підприємства ВПК, гірничодобувної, вугільної та хімічної промисловості, машинобудування).
Хвесик М.А., Горбач Л.М., Вишневська Н.В., Хвесик Ю.М.	Депресивні регіони – це такі просторово-локальні утворення, у яких через економічні, політичні, соціальні, екологічні та інші причини перестають діяти стимули саморозвитку, а отже, немає підстав розраховувати на самостійний вихід із кризової ситуації

Підходи до трактування поняття «депресивний регіон»

Додаток Б

	2012	2013	2014	2015	2016
Україна	32002	33473	36904	46413	55899
АРК	22675	23595
Вінницька	20253	22303	27249	37270	46615
Волинська	19249	19817	23218	30387	34310
Дніпропетровська	44650	46333	53749	65897	75396
Донецька	38907	37830	27771	26864	32318
Житомирська	19551	20286	23678	30698	38520
Закарпатська	17088	17044	19170	22989	25727
Запорізька	30656	30526	37251	50609	59729
Івано- Франківська	23379	24022	27232	33170	37220
Київська	40483	39988	46058	60109	74216
Кіровоградська	22082	25533	29223	39356	47469
Луганська	25950	24514	14079	10778	14251
Львівська	24387	24937	28731	37338	45319
Миколаївська	24838	27355	30357	41501	50091
Одеська	27070	29118	31268	41682	50159
Полтавська	38424	39962	48040	66390	81145
Рівненська	18860	19003	24762	30350	33958
Сумська	21722	23517	26943	37170	41741
Тернопільська	16644	16819	20228	24963	29247
Харківська	29972	31128	35328	45816	57150
Херсонська	17910	19311	21725	30246	36585
Хмельницька	19920	20165	24662	31660	37881
Черкаська	24558	26168	30628	40759	48025
Чернівецька	14529	15154	16552	20338	23365
Чернігівська	22096	22603	26530	35196	41726
м. Київ	97429	109402	124163	155904	191736
м. Севастополь	25872	28765

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу в 2012—2016 рр.,
грн.

Дані офіційного сайту Державної статистики

Найменування регіону	Місце регіону	Обсяг реалізації промислової продукції на одну особу		Обсяг виробництва с/г продукції на одну особу		Обсяг виконаних будів. робіт на одну особу		Індекс споживчих цін, у відсотках до грудня 2016 р.	
		гривень	місце	гривень	місце	гривень	місце	відсотків	місце
Вінницька	8	42344,0	10	26404	8	1971,1	9	113,0	3-5
Волинська	21	26066,9	19	13808	19	1430,2	15	114,6	20-22
Дніпропетровська	1	129351,1	1	28826	4	3009,4	6	112,8	2
Донецька	24	61266,9	5	19702	14	760,0	24	115,9	25
Житомирська	4	30061,9	14	19493	15	1246,3	18	113,3	3-5
Закарпатська	22	16540,8	23	4953	24	1081,0	20	113,9	16-17
Запорізька	3	108484,8	3	24374	11	1492,1	14	114,1	18
Івано-Франківська	16	34320,4	12	7745	23	1668,9	11	113,7	11
Київська	9	54070,3	7	21995	13	3332,5	5	113,8	12-15
Кіровоградська	11	26501,9	18	29085	3	1628,5	12	113,8	12-15
Луганська	25	10427,7	25	16484	16	268,6	25	114,9	23
Львівська	14	32344,9	13	9900	21	2478,8	7	113,0	3-5
Миколаївська	18	44525,0	9	24273	12	2290,8	8	113,5	9
Одеська	12	22390,1	21	14840	18	4737,2	2	114,6	20-22
Полтавська	5	111894,9	2	26508	7	4037,0	3	113,1	6
Рівненська	20	29596,3	15	11479	20	1347,6	17	115,0	24
Сумська	13	35923,7	11	29793	2	1148,0	19	113,6	10
Тернопільська	17	18451,2	22	15586	17	1494,0	13	113,3	7
Харківська	7	61762,0	4	27290	5	3748,5	4	113,8	12-15
Херсонська	15	24737,9	20	27259	6	961,0	22	114,4	19
Хмельницька	6	29448,6	16	24792	10	1796,4	10	113,8	12-15
Черкаська	23	47191,7	8	24961	9	1059,7	21	114,6	20-22
Чернівецька	19	11499,0	24	8716	22	1405,4	16	112,4	1
Чернігівська	10	27698,4	17	30076	1	931,7	23	113,9	16-17
м. Київ	2	58968,7	6	–	–	8793,9	1	113,4	8

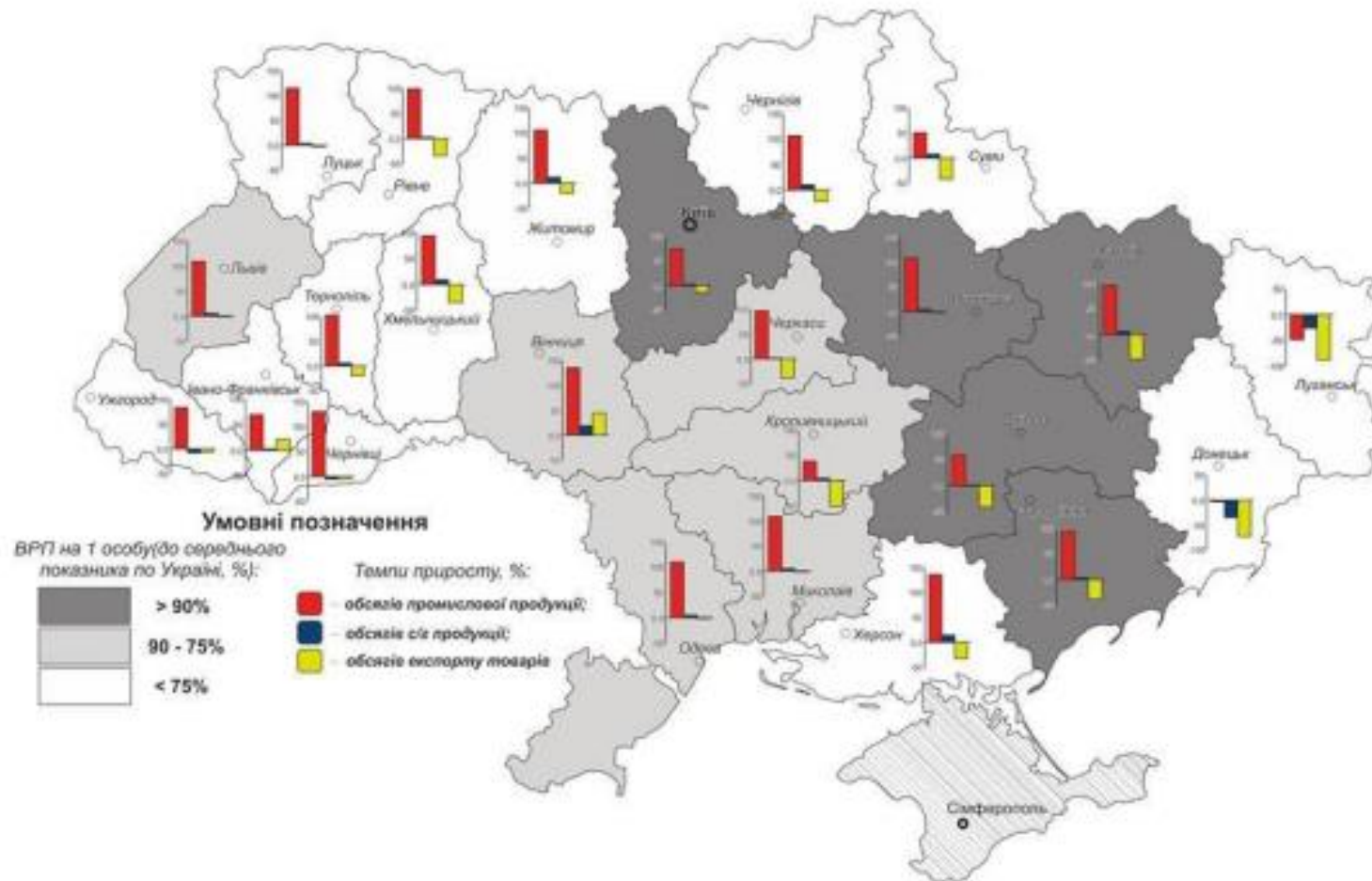
Економічна ефективність розвитку регіонів України в 2017 р.

Дані з офіційного сайту Державної статистики

Найменування регіону	Місце регіону	Обсяг капітальних інвестиції на одну особу		Обсяг ПІІ (акціонерного капіталу) на одну особу		Обсяг експорту товарів на одну особу		Обсяг імпорту товарів гривень місце	
		дол. США	місце	дол. США	місце	дол. США	місце	тис. дол. США	у % до підсумку
Вінницька	6	6746,5	10	129,1	22	768,9	+	12267,5	0,2
Волинська	23	6120,6	16	255,9	13	662,9	11	24349,2	0,5
Дніпропетровська	3	12345,0	3	1182,2	2	2182,4	2	255639,2	4,8
Донецька	8	3606,9	23	288,9	10	1049,6	7	199562,1	3,7
Житомирська	15	5345,9	20	186,0	17	477,0	17	12948,4	0,2
Закарпатська	9	4052,7	22	261,5	12	1149,3	6	20223,9	0,4
Запорізька	4	8480,9	6	529,2	7	1721,2	3	51706,2	1,0
Івано-Франківська	10	6264,8	15	660,3	5	482,5	16	15867,6	0,3
Київська	2	17764,0	2	900,2	3	1002,7	8	153143,0	2,9
Кіровоградська	18	6691,0	11	71,6	23	432,4	19	14732,9	0,3
Луганська	25	1251,3	25	202,8	16	107,2	25	38160,5	0,7
Львівська	12	8345,7	7	472,5	8	626,1	12	58305,4	1,1
Миколаївська	16	8644,1	5	182,8	18	1658,4	4	33811,6	0,6
Одеська	11	7984,4	8	574,3	6	760,9	10	183406,2	3,4
Полтавська	5	10331,2	4	742,7	4	1312,7	5	138067,0	2,6
Рівненська	14	4737,7	21	145,9	20	329,9	22	17734,1	0,3
Сумська	20	5468,1	19	170,2	19	611,6	13	34980,6	0,7
Тернопільська	13	5934,1	17	42,8	25	360,0	21	8408,0	0,2
Харківська	22	6364,2	13	245,4	14	441,7	18	44408,9	0,8
Херсонська	7	6347,0	14	206,6	15	274,4	23	9018,5	0,2
Хмельницька	21	7558,1	9	134,7	21	365,3	20	12755,6	0,2
Черкаська	19	5868,3	18	276,4	11	503,8	15	13875,6	0,3
Чернівецька	24	2837,1	24	63,8	24	165,1	24	1723,9	0,0
Чернігівська	17	6426,9	12	422,0	9	608,5	14	19612,8	0,4
м. Київ	1	41228,7	1	7997,5	1	3324,1	1	2414810,0	45,1

Рівень інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці регіонів України в 2017 р.

Дані з офіційного сайту Державної статистики

економічні дані розвитку регіонів з урахуванням ВРП на одну особу за 2012—2016р.